

M A G Y A R NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

X. ÉVF. 111. SZ.

1886. AUGUSZTUS.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: Erdély florájának kis pótléka I. BORBÁS V. — A Pozsony-megyei Rosa Timeroyi BRAUN H. — Könyvismertetések: BECCARI Malesia II., III. i. Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums I. 1. 2. 3. RABENHORST-WINTER Kryptogamen-Flora von Deutschland etc. III. 20—22. Lief. M. T. MASTERS Contributions to the History of certain Species of Conifers. H. CONWENTZ Die Flora des Bernsteins II. A. DE CANDOLLE Nouvelles recherches sur le type sauvage de la pomme de terre. NÄGELI und PETER Die Hieracien Mittel-Europas II. 1. Lief. F. WOENIG Die Pflanzen im alten Aegypten. PANCICS Nova Grácsá za floru knezsevine Bugarszke. — Tudós társaságok.

ERDÉLY FLORÁJÁNAK KIS PÓTLÉKA.

I.

DR. BORBÁS VINCÉ-TŐL.

- 17b. *Thalictrum galioides* NESTL. Déva körül (BARTH!)
150. Az *Aquilegia nigricans*-hoz BAUMG. a Fl. exsicc. austro-hungarica 893. száma alatt Erdélyből több synonym citál-tatik, mint a mennyi valóban ide tartozik. Az *A. Sternbergii* REICHENB. minden adatot tekintetbe véve nem más mint az *A. Reuteri* BOISS. = *A. Bertolonii* SCHOTT, mely az igazi *A. viscosá*-tól GOU. (*A. Magnolii* LORET) csak kevésbé különbözik. Ezeket Erdélyből nem láttam, de az *A. nigricans*-hoz senki se vonná. Az *A. subscaposa* BORB. Értek. term. tud. kör. 1882. 82. is inkább az utóbbiakkal rokon, mint az *A. nigricans*-sal. Nem kell felednünk, hogy FREYN (Flora 1880. n. 2) az *A. dichroa* leírásakor azt mondja, hogy ez az *Aquilegia* a legkisebb, a melyet eddig látott. Végre én *A. orthoceras*-t nem különböztettem meg, hanem *A. Haenkeana* var. *orthoceras*-t, a mely az *A. nigricans*-tól BAUMG. (*A. Haenkeana* KOCH, non *A. Haenkei* HOPPE et

FÜHRNR.) fajilag természetes hogy nem különbözik; de akkor, midőn a sarkantyuk egyenességére és görbeségére az osztályozást fektetjük, az *A. nigricans* körében ez az eltérés feltűnő s ezt akartam kitüntetni vele.

753. *Cytisus Heuffelii* WIERZB. Flora 1840. 375, KERNER-nek az „Abhängigkeit der Pflanzengestalt von Klima und Boden“ c. munkája szerint, GRISEBACH és SCHENK Iter Hungaricum-jokban 1852-ben jelent volna meg legelőször, de WIERZBICKI tulajdonképen már a Flora i. h. közölte s röviden azt mondja: „von *C. Austriacus* durch die seidighaarig-aschgrauen schmalen Blätter und kleinere Blumen besonders ausgezeichnet“. Eredeti termőhelye neki Gajtásol, Grebenác mellett, synonymja WIERZB. szerint a *C. Austriacus* var. *cinereus* WIERZB. (non HEUFF., nec Host).

Mint hogy a Temesmegyei homokpuszták belsejében egy másik, nagyon közelről rokon *Cytisus*, a *C. Noëanus* REICHENB. exs. in herb. Noëano n. 251 is nő, s mint hogy a *C. Heuffelii* zöldes színű, gondolni lehetne, hogy a *C. Heuffelii* WIERZB. Flora 1840, a selymes és hamvas színűről, a *C. Noëanus*-ra vonatkozik, melynek synonymjai a *C. Austriacus* var. *cinereus* HEUFF., *C. arenarius* SIMK. Ak. Közl. XV. 1878. 509 *C. Austriacus* var. *Noëanus* REICHENB. FIL. Iconogr. XX. 13! s talán a *C. Austriacus* var. *Thessalus* BOISS. Fl. Or. II. 53 is. — A Temesmegyei homokpuszták belsejében élő *C. Noëanus* t. i. hamvasabb színű, a homokpuszta szélén (Grebenác, Gajtásol) bőségben termő *C. Heuffelii* pedig inkább zöld színű; de hogy a *C. Heuffelii*-nek Flora 1840 mégis arra a zanóthbokra kell vonatkoznia, a melyet máig is *C. Heuffelii*-nak neveznek, WIERZBICKI rövid leírásában az apróbb virágok döntik el, mert a *C. Noëanus* virágai a *C. Austriacus*-énál nem apróbbak. WIERZBICKI előtt, midőn a rövid diagnosisát szerkesztette, nem feküdt a *C. Austriacus* rokonságának teljes alaksorozata, mert különben a *C. Heuffelii*-t zöldellőnek nevezi, ha az alakokat egymástól helyesen akarja elkülöníteni.

WIERZBICKI Gajtásoli és később Szvinicai példája is a mai *C. Heuffelii*-k. HEUFFEL gyűjteményében, melyet biboros tulajdonosa a legnagyobb s eléggé még nem köszönhető szivességgel, tanulmány kedvéért kölcsönözni méltóztatott, WIERZBICKI e *Cytisus* mellé a következőket jegyzi:

„*C. Heuffelii* MIHI“

„*C. Austriacus* var. *cinereus* MIHI olim“

„Auf Sandhügeln und Wegen bei Gajtasol in der Militär-
grenze 26. Jun. 1839.“

„Stricte ramosus, cinereo-sericeus, angustifolius, parvi-
florus“.

E mellé HEUFFEL a következőket jegyzi:

„Calycis pili elongati, erecto patuli et corollae vexillum
magis hirsutum, quam in planta montana Danubii tractus.“

Egy példa mellé HEUFFEL „*C. Banaticus* SCHENK“-et is irt,
a legumen sericeumra, meg a virág színére nem figyelvén.

Egy Dunavölgyi példához HEUFFEL a következőket írja:

„Calycis labio superiore truncato parum a *C. Austriaco*
recedit“.

Egy másik mellett pedig a következőt olvasni, a mi nincs
az „Enumeratio“-jában:

„Ramis, foliis calycibusque hirsutis, pilis adpressis, flores
terminales, pedunculi exteriore bracteolati. Labio infe-
riori triangulari tubo duplum fere superato. Labium pi-
perius fere longitudine tubi“.

A *C. Heuffelii* WIERZE. a *C. Noëanus*sall lesimuló szőreze-
tére, gyakran fűrtösen helyezkedő virágfejecskéire nézve
megegyezik; de az előbbi zöldes, az utóbbi szürké színű,
amaz apróbb virágú és selymes hüvelyű.

A *C. Noëanus* soha se olyan fehér mint a *C. Austriacus*,
szőrezete nem szétálló; a kehelyé rövidebb és inkább
selymes, tehát mondhatni a *C. Noëanus* a *C. Austriacus*
selymes szőrű fajtája, az a láncszem mely a *C. Austria-*
cust a *Tubocytisus*ok sorozatában a *C. Heuffelii*-hez kap-
csolja. Ez mind a kettőnél kopaszabb, főleg végre a kelyhe
meg a vitorlája.

Erdély vidékeiről a *C. Noëanus*t nem láttam. Romániá-
ban mind a kettő terem. A *C. Heuffelii* „in campis et pra-
tis siccis ad Kitilla à la gare, sept. 1881“, *C. pallidus*
GRECESCU exsicc. (non SCHRAD).

A *C. Noëanus* pedig „in collibus, locis siccis argillosis Si-
minon a Hinowa distr. Mehedintzi“ jelzéssel van gyűjte-
ményemben és szintén GRECESCU-tól való.

790b. *Trifolium medium* L. var. *Banaticum* HEUFF. (*T. Sárosiense*
HAZSL.) Tusnád körül a hegyeken!!

945b. *Geum urbanum* L. var. *australe* Guss. a Büdöshegy körül.

959b. *Rubus Dacicus* BORB.

in Conspectu Radularum FOCKEI (Synops. Rub. Germ. 319)
R. indusiatum sequitur:

c. foliola mediocriter serrata, basi haud cordata, pedicelli haud fasciculati.

Turiones glandulosi, atroviolecei, aculeis subulatis onusti atque dense et patenter pilosi, pilis glandulas superantibus; folia tenuia, supra sparse pilosa, subtus puberula, terminale ellipticum, non acuminatum; folia caulis fliferi acumine brevi excellunt, ceterum obovata, superiora basin versus cuneata, supra pilosula, subtus cinerascenti tomentosa. Inflorescentia angusta racemose.

Circa Előpatak legit cl. L. RICHTER.

967. *R. Bellardii* WEIHE et N. FOCKE l.c. 358 Sz. Anna tava körül.

1020a. *Rosa Transsilvanica* SCHUR Maros-Ujvár (L. RICHTER). Exemplaria foliis minoribus et magis lanceolatis, Nagy-Ényed körül!! (*R. tortuosa* BORB. monogr. Rosar.)

1020c. *R. dumalis* BECHST. Remete, a Ponorra vezető hegyi út szélén (CSATÓ!).

1020d. *R. spuria* PUG. u. i. (CSATÓ!).

1020e. *R. solstitialis* BESS. Nagy-Ényed erdejében, a Rózsamező nevű hegyi kaszálón (CSATÓ!).

1021b. *R. Zalana* WIESE. Vajnafalu (L. RICHTER!), *R. Dacicaval*.

1021c. *R. micrantha* SM. (*R. permixta* DS.) var. *pleiotricha* BORB. Deutsche Bot. Monatschr. 1886. 50 (*R. permixta* BORB. i. h. 496) Nagy-Ényed erdejében a Rózsamező nevű hegyi kaszálón (CSATÓ!).

1376. *Asperula tinctoria* L. var. *subciliata* M.

Inter *A. tinctoriam* L. cuius habitum refert, et *A. ciliatam* ROCH. media, priori tamen affinior. Ab hac differt var. *subciliata* bracteis ciliato-marginatis, non glabris et foliorum, margine scaberrimo. In *A. tinctoria* bracteae glaberrimae (NEILR. Diagn. 60). Ab *A. ciliata* ROCH., quacum var. *subciliata* bracteis ciliatis convenit, differt habitu *A. tinctoriae*, foliis anguste linearibus ut in *A. tinctoria*, haud lanceolatis lineari-lanceolatisque, inflorescentia non diffusa, ramis enim inflorescentiae robustis, magis abbreviatis, bracteis inflorescentiae superioribus subrotundis, acutis, 2—3-plo (quam in *A. ciliata*) minoribus (bracteae *A. ciliatae* ovatae, acuminatae), floribus paulo minoribus. — *A. ciliata* multo magis ac var. *subciliata* ramosa, ramis elongatis; rami inflorescentiae fere capillares, flores virginei nutantes.

A typutól pillás bracteái s nagyon érdes szélű levelei különböztetik meg. A Német typus bracteai egészen ko-

- pasz szélűek, mint NEILREICH (Diagn.) is állítja. Ez az al-faj tulajdonképen az *A. tinctoria* meg az *A. ciliata* ROCH. összekapcsoló láncszeme. Ettől a keskeny szálas (nem lándsás vagy szálas lándsás) levelek, a sűrűbb virágzat, az inflorescentiának rövidebb és erősebb ágai, csaknem kerekded, ki nem hegyezett, csak hegyes bracteai s valamivel apróbb virágai választják el. A Tordai hegyeken, Monora.
1506. *Inula semicordata* b) *corymbosa* M. a Büdösről = *I. rigida* DÖLL, Magyar-Igen vidékéről *I. pleiocephala* (HEUFF.!).
1724. *Centaurea phrygia* L. Előpatakon (BARTH!).
2182. *Veronica Bihariensis* KERN. hegyi réteken Nagy-Csűr körül (KERN. Fl. exs. austro-hung. 925 közé vegyülve).
2354. *Stachys recta* L. var. *angustata* M. (KERN. l. c. 174) Brassóban az Éhezőkő felé.
2355. *Betonica Danica* MILL. a Kolozsvári Szénafüveken!
2647. *Quercus conferta* KIT.! (*Q. Esculus* FUSC) Déva körül a *Q. Hungarica*-val HUBENY vagyis a törhegyű levélfogakkal felruházott eltérő alakokkal együtt nő (LLES N. exsicc.!) V.ö. „Erdészeti Lapok“ 1886. iii. füz.
3024. *Scirpus Tabernaemontani* GM. a Kolozsvári Szénafüvek nedves helyein.
3084. *Carex Dacica* HEUFF. nedves réteken Torockón (BARTH!).
- 3085b. *C. acuta* L. var. *sphaerocarpa* UECHTR. in FIEK Fl. Schles. 484, BORBÁS Békésm. fl. non EHRH., nec WILLD. mocsáros réteken Sz.-Udvarhely körül (BARTH!). Talán tanácsosabb *subsphaerocarpanak* nevezni.
3183. *Phleum Boehmeri* WILB. var. *leve* MB., fide HACK. Nagy-Enyed szőlői közt!!
- 3226b. *Stipa longifolia* M.
- Az egész növényen valami berzedtség látszik. Szárítva nem simul meg a papíron, hanem az egész inkább feldomborodik és könnyen szétkúszálódik.
- Glaucescens, foliis convoluto-setaceis, omnium angustissimis, filiformibus, scabris, sub lente antrorsum aculeatis, flaccidis, caulinis aristas glumarum longitudine superantibus; ligula glabra, ob vaginam superne longissime angustatam a culmo sub lente hirtulo remotissima; inflorescentia inclusa, fructus 19—20 mm. longus; aristae pars glabra 8—9 cm., pars plumosa 25—30 cm. longa, glumis longe aristatis. Dereszöld szín, levelei összehengerednek, hervatagok, valamennyi árvalányhajunkénál keskenyebbek, fonalképűek,

éredesek, tuskécskái előre néznek; a szár levelei a gyümölcs pelyhes szálkáinál hosszabbak; levélhártyája a többiekénél valamivel rövidebb, kopasz s mivel a levélhüvely felfelé nagyon elvékonyodik, a ligula a szártól, melyen nagyító lencsével apró szőröket látni, messzire esik. Virágzata a levél hüvelyéből ki nem emelkedik, gyümölcszeme 19—20 mm. hosszú, toklásza a szélen nem végig szőrös, a szőrök már a felső harmadban megszűnnek.

A Kolozsvári Szénafüveken 1878. Jul. elején!!

A *Stipa longifoliát*, melyet leginkább a hosszúra nyúlt levelek tüntetnek ki, valaki talán hajlandó lenne a *Stipa Tirsá* val STEV. egyesíteni. Eleinte magam is erre gondoltam. Ámde a *St. Tirsá* ligulái elsatnyultak („ligula obsoleta“) toklászai pedig — STEVEN szavai szerint — végig azaz oly módon szőrösek, mint a *St. Grafianae* „palea inferiore circum circa, superne linea unica pilosa“; azután pedig a *St. pennata* L. különbségeül azt mondja: „semine duplo maiore, ultra medium piloso“, a *St. longifolia* toklászának a szőrezete tehát olyan, mint a *St. pennatae* L., STEV.

3226c. *St. Grafiana* STEV. TOROCKÓ (BARTH!).

3273. *Avena alpina* SM. Brassó völgyeiben HACKEL szerint helyes.

3342. *Festuca violacea* SCHL. var. *aureo-flava* SCHUR, Crepatura szikláján Zernyest mellett!!

3342b. *F. dura* HOST, a Királykő tetején!!

3344. *F. sulcata* HACK. Hátszeg hegyein!

var. *Valesiaca* (SCHL.) Brassóban a Cenken *Secale cornutum*-mal!!

3344b. *F. Pseudo-ovina* HACK. var. *tenuissima* HACK. Déva hegyein!

3345. *F. glauca* LAM. var. *longifolia* HACK. a Hegyhasadék(!) F.-Gáld és Csáklyaikő szikláján (BARTH!).

3369. *Bromus secalinus* L. Brassó és Derestye vetéseiben.

3370. *B. commutatus* SCHRAD. Nyirmezőn; f. *stenostachys* Nagy-Enyed és Székelyó körül. — Kalászkái keskenyek, mint a *B. arvensis* L.

A POZSONYMEGYEI ROSA TIMEROYI.

Közli

BRAUN HENRIK.

A MNL. X. 52. SABRANSKY a „*Rosa Timeroyi* CHABERT“ fejtegetése alkalmával, azon észrevételt tette, hogy ezen növény

Morvai példányai nem birnak „*acículas*“-t, de ők mégis ámbár ritkán „*acículas*“-t mutatnak fel; az Alsó-Ausztriai példányokon, úgy szintén a Francia eredeti példányokon, ezek számosan lépnek fel. Miután barátom DR. BORBÁS hozzám intézett leveleiben az ő „*Rosa Waitziana f. Moravica*“-ját az OBORNY-féle példányoktól különbözönek nyilvánítja, én csak azt mondhatom, hogy az ő birtokában levő „*Rosa Waitziana f. Moravica*“ eredeti példányai a „*Rosa Timeroyi CHABERT*“-tól különbözök lehetnek, de az OBORNY, SÁBRANSKY és általam talált példányok a „*R. Timeroyi CHABERT*“-tel teljesen azonosak.¹

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Malesia raccolta di osservazioni botaniche intorno alle piante dell' Arcipelago Indo-Malese e Papuano pubblicata da ODOARDO BECCARI destinata principalmente a descrivere ed illustrare le Piante da esso raccolte in quelle regioni durante i viaggi eseguiti dall' anno 1865 all' anno 1878. Vol. II. Fasc. i.—ii. Genova Tipografia del R. Istituto Sordo-Muti 1884. 128 pp. Tav. XV. 4°.

Vol. II. Fasc. iii. Genova ibid. 1885. p. 129—212. Tav. XXVI—LIV. 4°.

Vol. II. Fasc. iv. Genova ibid. 1886. p. 213—284. Tav. LV—LXV. 4°.

Vol. III. Fasc. i. Firenze-Roma Tipografia dei fratelli Bencini Giugno 1886. 80 pp. Tav. V. 4°.

[I. MNL. I. 91, 113—116, III. 168., VIII. 26. I.]

7] A második kötet, három vaskos füzete a 65 nagyon érdekes táblával a következő című tanulmányt tartalmazza: Piante ospitatrici, ossia piante formicarie della Malesia e della Papuasia descritte ed illustrate da O. BECCARI.

Szerző nagyon érdekes vizsgálatait és észleleteit egy általános bevezetéssel nyitja meg, melynek címe: Sulla uniformità dei fenomeni vitali nelle piante e negli animali (8—36). Nagy vonásokban vázolja itt szerző világnézetét. NAEGELI ösmeretes mechaniko-physiologiai származási tana szolgál részben következtetési alap-

¹ BRAUN egyben figyelmeztet hogy ugyancsak a MNL. X. 53. hibásan áll *Rosa mixta* H. BRAUN, *R. hirta* H. BRAUN helyett, az előbbi nevet már TRATTINICK használta Monogr. Ros. II. (1823) 198. Ez a hiba fájdalom nyomdahiba, melyet csak avval lehet kimenteni, hogy a kézirat a szedőnek sok nehézséget okozott. Kívánatos, hogy a nyomdának szánt kéziratokban növény-, autor- és helynevek mindig nagyon olvashatóan legyenek írva. Idősebb írók erre mindig ovatosan ügyelnek. Szerk.

jául, látszik hogy a modern protoplasma-elméletekkel elméletileg sokat foglalkozott és csak sajnálni kell hogy égy oly elsőrangú útonak és észlelőnek mint BECCARI, nem juthatott idővel alkalom, hogy a protoplasmával közvetlen behatóan foglalkozzék, azért igen sok szép de néha szokatlan gondolatra akadhatunk, mely ellen nevezetesen a Német dogmatikusok lehetőleg szabadkoznak. Az igaz, még sok, bizonyításra vár és ha egy és más még hosszú idő múlva sem lesz elfogadható, mégis oly sok gondolkodni és vizsgálni valót nyújt BECCARI, hogy ezen bevezetés termékenyítő hatása alól, az illetők minden szabadkozás dacára sem fogják magukat egészen kivonhatni. Növények, melyek hangyáknak sajátos szerkezetű hajtásokat nyújtanak az előttünk levő három füzetben a *Myristicaceák*, *Euphorbiaceák*, *Verbenaceák*, *Leguminosák*, *Araliaceák*, *Pálmák*, *Nepenthesek*, *Melastomaceák*, *Filixek*, *Asclepiadeák*, *Monimiaceák* és különösen a *Rubiaceák* közül tárgyaltnak. Természetesen számos novitas, lát ezen alkalommal napvilágot.

Függelékben (279—284) tárgyalja még, azon családokat, melyek szintén hangyáknak szállást nyújtoknak említettnek az irodalomban.

A második kötet tehát be van fejezve, csak a terjedelmes tartalomjegyzék fog majd később megjelenni.

A III. kötet első füzetének tartalma: *Rivista delle specie del genere Nepenthes* (1—15).

Rivista delle Felci e Licopodiacee di Borneo e della Nuova Guinea, enumerate o descritte dal BARONE V. CESATI etc. (p.16—55. tab. IV—V).

Nota sopra alcune Felci raccolte dal Sig. J. E. TEYSMANN all' isola di Sumba o Sandal-Wood ed in Timor (p.56—57).

Nuovi studi sulle Palme Asiatiche (p.58—80).

Ezen füzetek hátulsó borítékoldalán vörös betűkkel olvasható: *Pubblicazione del R. Istituto di Studi superiori pratici e di perfezionamento in Firenze.* Csekély hálajele azon intézetnek, melyben BECCARI nagyszerű gyűjteményei őriztetnek.

Ugy halljuk hogy csak még egy pár füzetet akarnak kiadni; pedig a DELPINO-féle dichogamikus tanulmányok óta, elsőrangú dolgozatokat csak BECCARI közöl Olaszországban és épen azért a hírt nagy sajnálattal fogadjuk. Kár lenne ha egy ily nagyszerű munka folytatása lassíthatnék, mert hogy az nem fog egészen megszűnni, arra nézve BECCARI ismeretes erélye és hazafisága, teljesen megnyugtatónak.

Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums redigirt von DR. FRANZ. RITTER VON HAUER Band I. Nr. 1.2 und 3. Wien 1886. 236, Notizen 26 pp. XX. Taf. Lex. 8°.

8] Időhöz nem kötött füzetekben szándékozik a cs. és kir. udvari természetrajzi muzeum intendánsa egy folyóiratot kiadni, melynek három első füzete előttünk fekszik. A második füzetben, nincs egy növénytani közlemény sem, de az első az 1885. évi jelentést tartalmazza, mely az új a Burgringen levő muzeum berendezését ismerteti, a növénytani osztály, a második emeleten foglal el négy termet mellékhelyiségekkel és ideiglenes felállítása be van fejezve. A herbarium, mely körülbelül 340,000 félvívre ragasztott növényeket tartalmaz 1885-ben kb. 3400 félvívvvel gyarapodott; csak 263 fajszereztetett vétel útján, a többi mind ajándék. Ellenben a fák, gyümölcsök, magvak és egyéb szekrényekben kiállítandó tárgyak gyűjteménye, mely éppen a nagy közönséget érdekelné, még nagyon hiányos és jövőre, éppen ennek a gyarapodására fordítandúak különös figyelmet.

A harmadik füzet is csak kevés növénytanit tartalmaz: Notizen 17 hogy KAMMLER Ritter v. HARDEGGER azon növénygyűjteményt, melyet legnehezebb körülmények között gyűjtött Hárár körül, az udvari muzeum növénytárának ajándékozta. Voltak a gyűjteményben levél és gyökdarabok azon eddig ösmeretlen növénytől, melyből ott a nyílmérget nyerik; DR. G. BECK kiderítette, hogy azon növény a *Carissa Schimperii* DC (Prodr. VIII. 1854. 675).

A második közlemény Notizen 25 arról értesít, hogy EUGEN SCHOTT az Osztrák-Magyar bank pénztári ellenőre, édesatyja Schönbrunn híres egykori növény- és állat-kerti igazgatójának H. W. SCHOTT-nak hagyatékából, körülbelül 2000 számra menő szabadkézzel rajzolt növényképgyűjteményt ajándékozott ugyanoda. Nagyan dicsérik a képeket, melyek nagyobbrészt SCHOTT-féle növényekre vonatkoznak, így péld. van közöttük 350 többnyire színezett *Primulakép*, 127 *Sempervivum*ukat mutat, 300 olyan növényeket ábrázol, melyek az „Analecta“-ban és más helyeken irattak le. A közlemény azt mondja e rajzokról: „da die meisten Originalen des Herbares SCHOTT verschollen sind, von unschätzbarem Werthe bleiben.“ SCHOTT herbariumának *Araceit* a 3500 táblával együtt FENZL előterjesztésére az udvari növénytár számára vették meg, MIKSA MEXICÓI CSÁSZÁR hagyatékából és ugyanonnan vette meg HAYNALD bibornok és érsek SCHOTT-nak többi herbariumát, az Analectaban leírt növényeket nemsokára a vétel után, NEILREICH kérte kölcsön és azokat a Bécsi akadémia irataiban ismertette. Bizo-

nyosan a többi „verschollen“ növények nagyobb része is megvan HAYNALD-nál.

DR. L. RABENHORST'S Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz. Erster Band II. Abtheilung: Pilze von DR G. WINTER 20—22. Lieferung. Pyrenomycetes (Sphaeriaceae) bearbeitet von DR G. WINTER Leipzig. Verlag von Eduard Kummer. 1885. 1886. p. 385—592. [MNL. IV. 162. V. 41. VII. 13, 89, 115. VIII. 57. IX. 26, 103.]

9] A *Sphaerelloideák* befejeztetnek, a *Plaeosporeák*, *Massariéék*, *Clypeosphaeriéék* és *Gnomoniéék* egészen tárgyalatnak ezen három füzetben.

A *Pyrenomycetek* feldolgozása WINTER-nek sok munkát okozott, mert FÜCKEL-nek és SACCARDONAK ide vonatkozó munkái olyanok, hogy a diagnosisokon sok javítás és változás kikerülhetetlenné vált, miután W. a legtöbb faj originalejét bírja, azokat pontosan megvizsgálta, úgy hogy a *Pyrenomycetek* ezen munkában önállóan és újolag a leggondosabban feldolgozva szerepelnek.

Contributions to the History of certain Species of Conifers by DR MAXWELL T. MASTERS F.R.S., F.L.S. [Extr. from the Linnean Society's Journal-Botany Vol. XXII. 169—212. Plates II.—X.] London April, 1886. 8°.

10] Ritkább *Conifera*-fajok különösen Észak - Amerikából, Ázsiából és Dél-Európából közöltetnek írásban és képekben, a képek elébb már a Gardners-Chronicle-ben jelentek meg, de azért ezeket mindenki bizonyynyal ismét szívesen fogadja, ezen nagy szakértelemről tanuskodó füzetben. Honi botanikusaink a kevés herbariumban található két Dél-Európai faj a *Picea Omorika* PANC. és *Pinus Peuke* GRIS. képeit talán érdeklél fogják megnézni.

Die Flora des Bernsteins und ihre Beziehungen zur Flora der Tertiärformation und der Gegenwart von H. R. GOEPPERT und A. MENGE. Nach deren Hinscheiden selbstständig bearbeitet und fortgesetzt von H. CONWENTZ. Mit Unterstützung des Westpreussischen Provinzial-Landtages herausgegeben von der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig. Zweiter Band. Die Angiospermen des Bernsteins von DR. C. CONWENTZ. Mit dreizehn farbigen Tafeln in Lithographie. Danzig 1886. Commissions-Verlag von

Wilhelm Engelmann in Leipzig. IX. 3 iun. 140 num. pp. 4°. [l. MNL. VII. 75 sk.

11] GOEPPERT halála után CONWENTZ bizatott meg a borostyánkő florájának folytatólagos feldolgozásával. Ezen pompás kiállítási kötetben az Angiospermák tárgyaltnak. Szerző egyelőre csak a növénymaradványok rendszertani leírását adja és csak a rokon alakok előjvetelét a múltban és jelenben említi fel, de egyelőre tartozkodik általános következtetésektől melyek szerinte csak akkor eszközölhetők megközelítő biztossággal, ha az egész borostyánkő-flora fel van dolgozva.

Borostyánkő (Bernstein) névvel jelölnek, nem csekély számú fossil gyantákat mint p. a Beckeritet, Gedanit-et, Glessit-et, Simitit-et, Stantienit-et, Succinit-et stb., melyek származásuk, eredetük, sőt koruk szerint teljesen különfélék; C. ezen munkájában kizárólag a Succinit-et azaz a Balti-tengeri borostyánkőt vette tekintetbe és csak azon fossilokat melyek abba be vannak zárva, nem pedig azokat melyek csak mellettük vannak a fekvőhelyeken, miután ez utóbbiak egy kissé ifjabb korúak. A műben leírt daraboknak tekintélyes része olyan, melynek pontos lelhelye nagyobb részt ismételten, mindazon által igen valószínűen az összes anyag a Német- és a Balti-tengerpartjairól származik.

A borostyánkőben magas szerkezetű növényekből természetesen csak egyes részecskék jönnek elő s pedig leginkább csak a le hulló szervek, szőrök, pikkelyek, levélkék sat. melyek többnyire oly kevésbé jellemzők, hogy a növény melytől származnak, nem mondható meg; szerző ezen munkában csak azon növények bemutatására szorítkozott, melyeket rendszertani helyükre némi biztossággal besorozhatott.

A folyékony borostyánkő-gyanta azon tulajdonsággal bír, hogy az illető növényrészeket gyorsan és teljesen körülvehet, úgy hogy a tárgy egész természetességében mutatkozik, — pedig ezek a fossilok által okozott üres lenyomatok (Hohldrücke); miután a növényrészekről csak kevés hamu maradt az ürben vissza, miről az könnyen meggyőződik, ki ilyen darabokat ketté hasít. A lenyomatok különben, sok esetben oly élesek, hogy a felfegyverzett szem még finomabb szerkezeti állapotokat is felismer; ezen célra az illető borostyánkődarabokat kellően kell metszeni és csiszolni, hogy a mikroszkopiai vizsgálatra alkalmasok legyenek. A vizsgálatnál igen fontos a világítás, mely a különböző tárgyakhoz mérten különféle.

Az újabb vizsgálatok azt eredményezték, hogy GOEPPERT-nek a borostyánkőben előjövő Angiospermákra vonatkozó meghatározásai, nagyobb részt tarthatatlanok; a darabok akkor, mikor G. azok-

kal foglalkozott, még nem voltak úgy a vizsgálatokra elkészíthetők mint most és a jelenkori összes összehasonlító anyag sem volt rendelkezésére.

A nomenklaturára nézve C., azon növénymaradványokat, melyek most élő nemekkel egyeztethetők, habozás nélkül azokhoz állította, ellenkező esetekben új genusokat állított fel. Ilyen esetekben törekedett sz. a recens genusokra és családokra való hasonlatosságra az elnevezésben utalni, p. leveleket melyek mostani *Myricedé*keihez hasonlítanak *Myricophyllum*-nak, pikkelyeket melyek *Magnolia*-pikkelyekhez hasonlítanak *Magnoliopsis*-nek, virágokat melyek *Connaraceae*kéihez hasonlítanak *Connaracanthium*-nak stb. nevezett el.

A munka szerint a borostyánkőben többé-kevésbé jól felismerhető töredékek találhatók a következő családokban:

Monocotyleae: *Liliaceae*, *Commelinaceae*, *Palmae*, *Araceae*, *Gramineae*.

Dicotyleae: *Cupuliferae*, *Myricaceae*, *Salicaceae*, *Urticaceae*, *Ulmaceae*, *Polygonaceae*, *Lauraceae*, *Magnoliaceae*, *Cistaceae*, *Ternstroemiaceae*, *Dilleniaceae*, *Geraniaceae*, *Oxalidaceae*, *Linnaceae*, *Aceraceae*, *Celastraceae*, *Oleaceae*, *Pittosporaceae*, *Aquifoliaceae*, *Rhamnaceae*, *Euphorbiaceae*, *Umbelliferae*, *Saxifragaceae*, *Hamamelidaceae*, *Thymelaeaceae*, *Proteaceae*, *Rosaceae*, *Connaraceae*, *Papilionaceae*, *Ericaceae*, *Myrsinaceae*, *Oleaceae*, *Apocynaceae*, *Campanulaceae*, *Rubiaceae*, *Caprifoliaceae*, *Santalaceae*, *Loranthaceae*.

Genusok a melyek nem a fennjelzett módon alkottattak, tehát mostani genusoktól nagy valószínűséggel mint külön genusok megkülönböztethetők:

Trianthera 49 (*Lauraceae*), *Adenanthemum* 91 (*Saxifragaceae*), *Mengea* 101 (*Rosaceae*) ez tulajdonképen csak névváltozás *Pteropetalum* MENGE helyett, mely utóbbi elnevezés CONWENTZ szerint azért ejtendő el, mert olyan talajdonságot jelent melyet a növényen hiába keresünk.

A gyönyörű táblákat minden botanikus nagy élvezettel fogja szemlélni, a borostyánkő-képeket szerző mindig világos sárga színben tüntette fel, mi az eredeti állapotnak felel meg, habár jelenleg egyes darabok sötétebbek.

Remélhetőleg szerző a hátralévő részekkel sem fog soká késni és a már most is szerzett nagy érdemeit, újakkal nevelni. A szerző mellett elismerést érdemelnek a Nyugat-Porosz tartományi gyűlés és a Danzigi természettudományi társulat azért, mert a munka ily fényes megjelenésére szükséges anyagi támogatást, készségesen nyújtották.

Nouvelles recherches sur le type sauvage de la pomme de terre (*Solanum tuberosum*) par M. ALPH. DE CANDOLLE [EXTR. Arch. des sc. phys. et nat. 3. Periode Tome XV. 15 Mai 1886] 14pp. 8°.

12] Ujabb pontos vizsgálatnak veti A. DC. a burgonya hazájára vonatkozó adatokat és anyagot alá és végre oly eredményekre jut, melyeket legjobban a következő diagnózisok mutatnak.

Solanum tuberosum L. A. DC. l. c. 13. plus minus pilosum, segmentis folii 5—9 petiolatis ovatis acutis obtusisve extremis paulo majoribus, minoribus supra basim interjectis irregularibus ovatis vel rotundatis petiolulatis vel subsessilibus, lobis calycinis lanceolatis acutis corolla saepius dimidio brevioribus.

α *Chiloense* A. DC. l. c. 13. segmentis majoribus 7, basi acutis vel obtusis, minoribus plerumque ovatis, in eadem planta sessilibus vel petiolulatis. In insula Chiloe. *S. esculentum*? var. PHILIPPI a. 1862 in herb. DC. Flores omni no *S. tuberosi* culti. Corolla caerulea. Folii basis ut in cultis segmentis orbata. Varietas cultis proxima.

β *cultum* A. DC. l. c. 13. segmentis majoribus numero et amplitudine variabili basi plerumque obtusis nunc oblique subcordatis, tuberculis majoribus forma colore etc. variantibus. corolla alba v. caerulea.

γ *Sabini* A. DC. l. c. 13. segmentis majoribus 5—6 basi in eadem planta obtusis vel acutis, minoribus raris ovatis. In littore Chili. *S. tuberosum* SABINE in Trans. hort. soc. V. 249. t. 9. 10; DARWIN Voyage. *S. Maglia* HOOK. FIL. Bot. Mag. t. 6756. Caules costulis in iconis HOOKERI subalati, sed deest in SABINI. Corolla alba, extus apice caerulescens in ic. SABINI Stylus stamina superans, sed saepe in cultis.

δ *Maglia* A. DC. l. c. 14. segmentis majoribus 3 plus minus petiolulatis ovato-acutis, terminali majore, minoribus nullis vel rarissimis. In littore Chili. *S. tuberosum* POEPPIG herb. 72. n. 105 in h. DC. *S. Maglia* MOLINA?, SCHLECHT. Hort. Hal. 6. DC. in Prodr. et h. DC., BAKER Journ. Linn. Soc. XX. t. 42.

Ezek szerint tehát, a mint látszik, A. DC. végleg eldöntötte, hogy a burgonya hazája Chili partvidéke és a Chiloe-sziget.

Die Hieracien Mittel-Europas. II. Band. Monographische Bearbeitung der Archieracien mit besonderer Berücksichtigung der mitteleuropäischen Sippen von C. VON NÄGELI und A. PETER. I. Heft. München B. Oldenburg 1886. 84 pp. 8°. [I. MNL. IX. 71, 113 sk. II.]

13] Most csak röviden jelezzük, hogy ezen fontos munka II. kötetének kiadása is megindult és hogy szerzők azt füzetenként adják ki, igérvén hogy azt mielőbb be is fejezik, azon akarnak lenni, hogy minden füzet vagy egy nagyobb fajcsoportot vagy több kisebb csoportot relativ összefüggő alakkörrel tartalmazzon. Az előttünk levő füzet a *Glaucina*-csoportot tárgyalja. Majd ha ezen második

kötet is befejeztetett, annak bővebb ismertetését is adni fogjuk, most csak még annyit akarunk megjegyezni, hogy az előttünk levő első füzetnél szerzők kizárólag a Német nyelvet használták; mi ha szerzőknek a szabatosabb kifejezést lehetségessé teszi, azért is sajnálandó, mert a munka egyöntetűség hiányában szenved.

Die Pflanzen im alten Aegypten ihre Heimat, Geschichte, Kultur und ihre mannigfache Verwendung im sozialen Leben, in Kultur, Sitten, Gebräuchen, Medizin, Kunst nach den eigenen bildlichen Darstellungen der alten Aegypter, Pflanzenresten aus Gräberfunden, Zeugnisse alter Schriftsteller und den Ergebnissen der neuen Forschungen von FRANZ WOENIG mit zahlreichen Original-Abbildungen Leipzig Wilhelm Friedrich 1886. 425 pp. 8°.

14] A könyv a híres aegyptologus GEORG EBERS-nek van ajánlva, egy tanítványától ki 1874—1877-ig Lipszében hallgatta. Ezen előadások befolyása alatt gyűjtötte sz. több mint tíz éven át az anyagot. A kezdetben tervezett botanico-systematikus dispositiótól mindinkább elterelte az anyag és a mivelődéstörténelmi felé irányította, mindazonáltal ezen alakban is, sok élvezetet fog nyújtani a botanikus olvasónak. Kétes növénytani esetekben a régi és új Egyptom florájának kitűnő ismerője ASCHERSON PÁL szívesen adott felvilágosítást. A könyv tartalma a következő:

Vorwort (9—12), Inhaltsverzeichniss (13—14).

I. Sumpf-pflanzen im alten Aegypten (17—135) 1. Der Lotus, 2. Die Papyrusstaude, 3. Die übrigen bisher bekannten Sumpfpflanzen.

II. Ackerbau, Brotpflanzen und Brotbäckerei im alten Aegypten (136—180).

III. Die Kultur des Lein im alten Aegypten (181—189).

IV. Gemüsebau im alten Aegypten (190—223) 1. *Allium*-arten, 2. Melonengewächse, 3. Spargel, Artischoke, *Colocasia*, 4. Die Hülsenfrüchte, 5. Rettig und Rübe, 6. Die Bamia, 7. Kohl- und Salatpflanzen.

V. Gewürzpflanzen im alten Aegypten (224—227).

VI. Gartenanlagen, Garten- und Kranzblumen im alten Aegypten (228—253).

VII. Weinbau im alten Aegypten (254—276).

VIII. Bäume und Sträucher im alten Aegypten (277—363). 1. Die Sykomore, 2. Der Feigenbaum, 3. Die Nilakazie, 4. Die Dattelpalme, 5. Die Dumpalme, 6. *Hyphaene Argun* MART., 7. *Balanites aegyptiaca* DEL., 8. *Mimusops Schimperii* HOCHST., 9. Der Gra-

natbaum, 10. Der Ölbaum, 11. *Cordia myxa* L., 12. *Zizyphus lotus* W., *Z. spina Christi* W., *Diospyrus Lotus* L., 13. Der Ricinusstrauch, 14. *Salix safsaf* FORSK., 15. Die Tamariske, 16. *Jasminum Sambac* L., 17. Der Johannisbrotbaum, 18. Die Baumwollenstaude, 19. *Calotropis procera* RBR., 20. Die Myrte, 21. *Lawsonia inermis* LAM. und andere Färberpflanzen im alten Aegypten, 22. Myrrhe, Weihrauch und Balsamgewächse im alten Aegypten, 23. Pflanzenreste ausländischer Gewächse.

IX. Heilkunde und medizinische Gewächse im alten Aegypten (364—398).

X. Pflanzenformen im Dienste der altaegyptischen Kunst (299—415).

Register (416—425).

Nová Grácsá za flora knezsevine Bugarszke od DRA JOS. PANCSICSA.
Nova Elementa ad Floram Principatus Bulgariae [Ost. iz Glasznika 66 kn.] U Beogradu kr.-szrpszka drzsavna stamparija 1886.
43 pp. 8°.

15] Szerbország florájának kitünő és fáradhatlan vizsgálója egy újabb igen érdekes adalékot nyújt Bolgárország florájához. A Szerbül írt bevezetésre következik a (13—431.) a fajoknak felsorolása Latin szöveggel, felsoroltatnak azon növények, melyeket 1883. augusztus havában P. gyűjtött és néhány melyeket JANKA vele közölt. Azon fajok melyek Bolgárországra nézve újak cursiv betűkkel vannak feltüntetve, az új fajok és válfajok Latin diagnosisokkal; ez utóbbiak a következők:

15. *Cardamine amethystea*, 27. *Anthemis Orbelica*; 32. *Verbascum Jankaeum*, 34. *Pedicularis Orbelica* JANKA, 41. *Poa Alpina* var. *Orbelica*, 41. *Festuca varia* HAENKE var. *vallida* UECHTR.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Hrvatsko naravoslovno druztvo u Zagrebu. A múlt év vége felé midőn a Horvát irodalom újávirágzásának ötven éves jubileumát ünnepelték, alapították az első Horvát természetrajzi társulat (Societas Historico-Naturalis Croatica). A társulat létrehozását először 1865-ben VICTOR MIHAILOVICH gymnasiumi tanár Zenggen pendítette meg, az említett tanintézet értesítőjében „Szózat hazánk természetbarátaihoz” című értekezésével.

De akkor még nem volt a talaj kellően előkészítve és szó a pusztába marad az egész, ha 1868 óta SPIRIDIONE BRUSINA később a tudomány-egyetemen az állattan tanára, nem sürgeti erélyesen a

társulat alapítását. A tudomány-egyetem alapításával is szaporodtak az alkalmas erők, mert eltekintve a tanároktól, a tanulók is lelkesedtek az ügy körül és készek voltak az áldozatra, mert aránylag kevés tagokra számíthatván, a tagdíjat kissé magasra kellett szabni (6 frt évi tagdíj és 1 frt beiratási díj). A tagok száma eddig 200 és remélhetőleg 250-re, de semmi esetre sem fog többre emelkedhetni. A társulat elnöke SPIRIDIONE BRUSINA, titkára A. GAVAZZI végzett bölcsészeti hallgató.

A társulat kéthavi füzetekben megjelenő folyóiratot is megindított és az első három füzet igen csinosan kiállítva, egy nem épen vaskos kötet alakjában, előttünk fekszik. A folyóirat címe:

Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga druztva. Uredjude S. BRUSINA. A folyóirat nemcsak Horvát, hanem Német, Olasz, Francia, Angol és más nyelveken is akar közölni eredeti értekezéseket, melyek Horvátország és a Délsláv vidékek faunájára, florájára és geájára vonatkoznak.

A most megjelent harmas füzetnek¹ minket érdeklő (azaz botanikai vagy általános természetrajzi érdekű) tartalma:

BRUSINA közli az új társulat keletkezésének historiáját (0 postanku hrvatskoga naravoslovnoga druztva) 1—28 l. egyben a követendő irányelveket nagyban körvonalozván.

Ilyen általánosságban mozog a második értekezés is: Covjek i prirodna znanost (Az ember és a természettudomány) 29—74 l. melynek szerzője KUCSERA OTTO.

Következnek azután RUDOLF KORONAHERCEG Vadászkirándulása a Fruska Gorába (Lov u Fruskoj Gori) 75—89 l. mely először a Magyar Salonban jelent meg és

JÓZSEF FŐHERCEG két értekezése, mely a MNL. múlt évi utolsó és ez évi első számában jelent meg: Uspjesi pokusa sa aklimatizacijom bilja na Rieci 91—112 l. és Upliv vanredno stroge zime na Rieci 113—115 l.

Phallus imperialis von STEPHAN SCHULZER von MÜGGENBURG 117—122 l.

Részünkről a legmelegebben üdvözljük az új társulatot és minél több sikert óhajtunk. Még sok nehézségeket kell majd leküzdenie, de miután a társulat már megvan alapítva és irodalmi törekvése elismerésre méltóan jut az előttünk levő terjedelmes füzetben napfényre, biztosan lehet arra számítani, hogy BRUSINA S. erélye, buzgalma és tapintata a társulatot és folyóiratát a kezdet nehézségein át fogja segíteni.

¹ Godina I. — Broj. 1.—3. Siecanj-Lipanj. Zagreb vlastništvo i naklada dr. 1886. 144 l. nagy 8r.